

'Ik ben geen sombere mens, ik vind donkerte interessant'

52

E
X
P
O

Renato Nicolodi (33) geeft al jaren schilderles in Westrand en stelt er straks voor het eerst zelf tentoon. Niet met schilderijen, maar met sculpturen in beton. Ook daarin is vooral het spel van licht en donker van belang: 'Het is de dood die het leven zo interessant maakt.'

Het kinderpark en het speelgoed in de woonkamer van zijn huis in Borchtlombeek verraden dat hier jonge kinderen wonen. Maar op de schouw staat het vol doodsprentjes: van zijn grootouders en andere familieleden. Het is niet de dood op zich die hem fascineert, maar de verhalen van al die mensen die er niet meer zijn. Waarom hebben ze gedaan wat ze hebben gedaan, dat ook gemaakt heeft dat hij, Renato, op deze plek in de wereld - Dilbeek - is opgegroeid?

'Van kleins af was ik omringd door oudere mensen die vrij traumatische verhalen vertelden over vroeger. Mijn grootmoeder van moeders kant en mijn Italiaanse grootvader, van wie ik de naam draag, hadden allebei slechte herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog. Als kind ging ik elke woensdagmiddag bij mijn grootmoeder op bezoek en op zekere dag ben ik haar verhalen beginnen opnemen op cassettes. Dat eerste bandje heb ik nog, het dateert van 1992. Daarna heb ik ook opnames gemaakt van mijn grootvader.'

"Gelukkig gaat het met mijn carrière niet té snel en krijg ik de tijd om te groeien."

'Van over de bergen kwam hij, uit Noord-Italië. Een kind van een ongehuwde moeder van Oostenrijkse afkomst en een Italiaanse industrieel die hem enkel zijn naam gaf. Als tiener verloor hij zijn moeder en vervolgens ook vrij snel zijn grootmoeder. De eerste stierf onderweg naar het ziekenhuis. Ze vonden haar op een bank onder de sneeuw. Toen zijn grootmoeder stierf, was er geen

geld voor een kist. Hij wikkelde haar in witte lakens en begraf haar zelf. Later is hij in België met een Franse vrouw getrouwd die jong gestorven is. Zo was de dodencultus heel sterk aanwezig bij ons thuis. Grootvader heeft ook lang gezocht naar een spoor van zijn vader, maar heeft hem nooit gevonden. Met de zus van mijn vader inbegrepen waren we met vier Nicolodi's. Nu hij gestorven is, en ik twee zonen heb, zijn we weer met vijf. Maar die kant van de familie blijft dus onbekend.'

Het bewogen familieverleden heeft een diepe indruk gemaakt op de jonge Renato. 'Het heeft mij gemarkeerd. Ik beschouw die verhalen als mijn erfenis.' Met zo'n 'vooropleiding' had hij ook romanschrijver kunnen worden, of historicus. Waarom is het de kunst geworden?

Bunkers

'O, omdat ik heel visueel ingesteld ben. Ik zet alles om in beelden. Ik kan de ruimte waar grootvader gevangen zat toen hij voor de nazi's moest werken zo voor mij zien: twee op drie meter, een raampje bovenaan links, rechts een stang die uit de muur steekt. In die mate zelfs dat ik een *déjà vu* had toen ik met Kim, nu mijn vrouw, op reis was in Normandië en al die bunkers zag. Ik wist gelijk: *dit kén ik*. Deze historische bouwwerken passen bij mijn persoonlijke levensverhaal.'

En daar begon zijn artistieke zoektocht ook pas echt. 'Ik studeerde schilderkunst aan Sint-Lukas. Ik wilde stukken van die bunkers reproduceren: ik maakte een afgietsel van een buitenmuur en maakte daarmee een eerste schilderij van beton. De titel refereerde naar de ligging van de bunkers: zoveel graden oosterlengte, of noorderbreedte. Ik heb er uit Bray-Dunes, Calais, IJmuiden en Den Haag. Eén van de schilderijen is maar half gelukt: ik werd opgepakt toen ik nog niet helemaal klaar was met het afgietsel.' Hij lacht: 'Ik bleek mij op militair en dus verboden terrein te bevinden.'

In die tijd kreeg Renato toevallig het boek *Bunker archéologie* van de Italiaans-Franse filosoof-urbanist Paul Virilio in handen. Het zette hem verder op weg: 'Virilio omschrijft

© Bram Tack

bunkers als spiegels van de ruimte, die zo weinig mogelijk proberen op te vallen, maar tegelijk ook hun merkteken laten in die ruimte. Dat contrast boeit me. En dan die donkerte vanbinnen, die subjectief is en de bezoeker op zichzelf terugwerpt.'

Veel trappen

Vandaag maakt Renato sculpturen die aan zijn eigen verbeelding ontspruiten. Alleen al door hun materie - beton - verwijzen ze nog steeds naar bunkers, maar in hun vormen ook naar archetypische architectuur uit het verleden. Denk aan: piramides, tempels van Inca's of van de Romeinen. Het zijn geen kopieën van die oude monumenten. 'Tijdens het ontwerpen probeer ik zo weinig mogelijk naar bestaande architectuur te kijken, om niet geconditioneerd te zijn.'

Er is altijd ergens een ingang, met veel trappen die naar een donkere ruimte leiden. 'Ik probeer een leegte te creëren, die uitnodigt tot reflectie. Dat doen die

oude historische monumenten ook. Omdat ze dateren uit verdwenen culturen waarvan we de cultus niet meer kennen. Alleen de gebouwen zijn gebleven, maar we weten niet meer waar ze voor dienden. Ze wekken bewondering en verwondering op. Maar we kunnen ze niet meer doorgronden. Dat effect streef ik ook na.'

Hij geeft toe dat hij in het begin schrik had om verkeerd begrepen te worden: 'De enige verwijzing die wel nog betekenis heeft, is die naar de monumentale architectuur van nazi-Duitsland. Het is een taal die misbruikt is als taal van de macht. Maar nu weet ik dat ook de geallieerden die taal gebruikt hebben in hun overwinning- en herdenkingspoorten en dat het ook een funeraire taal is. Zelfs het jodenmuseum in Berlijn is opgetrokken in die monumentale stijl. Toen ik onlangs een werk aan het opbouwen was in Parijs, sprak een vrouw mij aan en zei: *Eigenlijk praat je doorheen de dood over het leven*. Dat vond ik een compliment.'

© Bram Tack

"Westrand ligt mij na aan het hart. Ik bewonder het werk van architect Hoppenbrouwers, dat heel modern en vooruitstrevend was."

Dodenpoort

Niet toevallig, zegt hij, kiest hij bij tentoonstellingen in open lucht vaak een plek uit die naar de dood verwijst. Zo maakte hij een groot monument - zes meter hoog en 90 ton zwaar - aan de ingang van de begraafplaats in Genk. In Middelburg bouwde hij iets gelijkaardigs voor een tijdelijke tentoonstelling vlakbij een oude joodse begraafplaats. 'Na afloop heb ik dat weer moeten afbreken. Ik vind dat niet erg. Niet alles is voor altijd. Zo'n tentoonstelling biedt een specifieke context waarin je vragen kunt stellen of antwoorden kunt geven. Ik laat mij graag inspireren. Vooral door rustige plaatsen die normaal geen aandacht trekken.'

Hij laat een foto zien van zijn project in Middelburg: de trappen die de basis van zijn sculptuur vormen, lijken in de heuvel te verdwijnen. Passanten kunnen erin stappen en op een van de trappen gaan zitten: dan kijken ze in de richting van de begraafplaats. Tegelijk is het een soort dodenpoort. De titel: *De profundis* - naar psalm 130 uit het Oude Testament, die door de joodse gemeenschap wordt gebruikt als dodenzang.

'Ik heb een maand gependend aan de opbouw van dat werk. Voorbijgangers komen dan graag een praatje maken. Ik merkte dat ze het werk meer gingen appreciëren als ze mijn uitleg hadden gehoord.'

Waarom blijft hij in beton werken? 'De tijdelijke werken, die meestal groter zijn, zijn in feite houtsculpturen met een cementlaag erover. Beton blijf ik gebruiken voor de kleinere werken. Juist omdat ik op kleine schaal werk. Het risico daarbij is dat het op een maquette gaat lijken. De materie voegt zwaarte toe, zodat het werk ondanks zijn omvang toch monumentaal en sculpturaal wordt.'

De omschrijving *klein* is trouwens relatief: voor een krap behuisde Nederlander die één van de sculpturen kocht, moest Renato het werk ter plaatse in zijn appartement opbouwen. Het kon niet door het raam of de deur. Wat dan weer problemen gaf toen de eigenaar een paar jaar later ging verhuizen. 'Die man heeft toen een raam met omlijsting en al moeten uitbreken.'

In zijn atelier

In de periode van dit interview voert hij voor het eerst een werk uit in staal,

op uitnodiging, voor een rondreizende tentoonstelling over staal. 'Ook bunkers waren soms ten dele uit staal opgetrokken, dus ja, waarom niet? Ik heb de onderdelen al laten laseren, maar moet ze nog allemaal aan elkaar lassen. Staal is nog killer dan beton, nog zwaarder, helemaal clean. Je krijgt er zowaar een beetje kou van. Ik denk dat het effect zeker zo goed zal zijn. Ja, ik heb er een goed oog in.'

Twee en een halve dag heeft hij nog, voor het af moet zijn. *Arrgh, deadlines!* Met kleine kinderen in huis en nog zijn lesopdrachten in onder andere Westrand weet hij het nu al: dat wordt een paar nachtjes doortrekken. Behalve het laseren doet hij alles zelf. In zijn atelier staat zwaar werkgerief: een lasmachine, een combinatiemachine, betonmolen, een heflorry, planken, timmerspullen en ander werkgerief. Er staan ook werken van zijn hand, vele ingepakt, een tweetal zichtbaar. Op een rek bewaart hij de houten ontwerpen, waar hij vervolgens een negatief in siliconen van maakt, dat tenslotte dient om beton in te gieten. Er liggen trapjes bij in alle maten en soorten. 'De mensen denken vaak: "O, beton, dat is goedkoop!" Maar ze beseffen niet wat er allemaal aan vooraf gaat.'

Schildert hij nog? 'Te weinig. Ik schilder architecturale beelden op papier, die ik veeleer aanschouw als tekeningen die mij de vrijheid geven mijn werk te ontwikkelen. Maar ze zijn allemaal de deur uit. Ik zou er eens opnieuw werk van moeten maken. Ik creëer ook foto-simulaties op de computer, waar ik grote prints van laat maken. Dat is digitaal schilderen bijna. Het zijn geen echte foto's, het is pure fictie. Het is steeds hetzelfde concept, dat ik naar gelang de gelegenheid en de goesting op een andere manier tot uiting breng. Zelfs in mijn sculpturen ben ik vaak tweedimensionaal bezig: ik werk graag met een façade en een blind volume daarachter.'

Moma

Dat concept, en zijn vele werk, is de jongste jaren ook zijn weg aan het vinden in het buitenland. Mee dank zij de ondersteuning van zijn twee galeriehouders: Ron Mandos in Amsterdam en Galerie Van De Weghe in Antwerpen. 'Gelukkig gaat het niet té snel en krijg ik de tijd om te groeien', zegt hij. Toch stelt hij ruim een tiental keer per jaar tentoon, van Parijs over de Biënnale van Venetië tot in San Francisco, waar het

"Ik beschouw die familieverhalen als mijn erfenis."

SF Moma een klein werk van hem heeft opgenomen in de collectie.

'Tijdens mijn tentoonstelling in Highlight Gallery in San Francisco werden de vrienden van het SF Moma uitgenodigd voor een gesprek met de museumconservator en mezelf. Daardoor ontdekte ik dat ik toch erg Europees bezig ben. De Amerikanen reageerden wel goed, maar ze schenen niet te begrijpen waarom iemand zo jong als ik met zo'n geladen materie bezig is. Kunst is voor hen veeleer iets dat het leven kleur geeft. Blijkbaar pas ik dan toch, zonder daarop aan te sturen, binnen een zekere Belgische traditie die eerder donker is. Denk aan Thierry Decordier en Spilliaert en Permeke. In de muziek aan Jacques Brel en Stromae. Ook de donkerste new wave kwam uit ons landje. Donker is voor mij niet negatief en ik ben geen sombere mens. Ik vind donkerte interessant. Zoals ook de dood het leven interessant maakt.'

En straks dus voor het eerst een expo in Dilbeek, in dat markante gebouw dat ook in beton is opgetrokken. Hij geeft er bovendien twee avonden in de week les. 'Westrand ligt mij na aan het hart. Ik bewonder het werk van de architect, Hoppenbrouwers, dat heel modern en vooruitstrevend was, terwijl ik met klassieke vormen bezig ben. Maar hoe dat gebouw de buitenwereld naar binnen haalt, door die grote raampartijen waardoor je het bos kunt zien: ook dat is een spel met openheid en geslotenheid. Daar voel ik een zekere verwantschap mee.'

Veerle Beel

40 Renato Nicolodi - UMWELT
Van vrijdag 7 februari tot zondag 2 maart
Vernissage op vrijdag 7 februari om 19:30
Gratis te bezoeken tijdens de
openingsuren van Westrand

www.renatonicolodi.com